

Bijbelencultuur.nl

De Bijbel in de Nederlandse cultuur

Hubert Slings

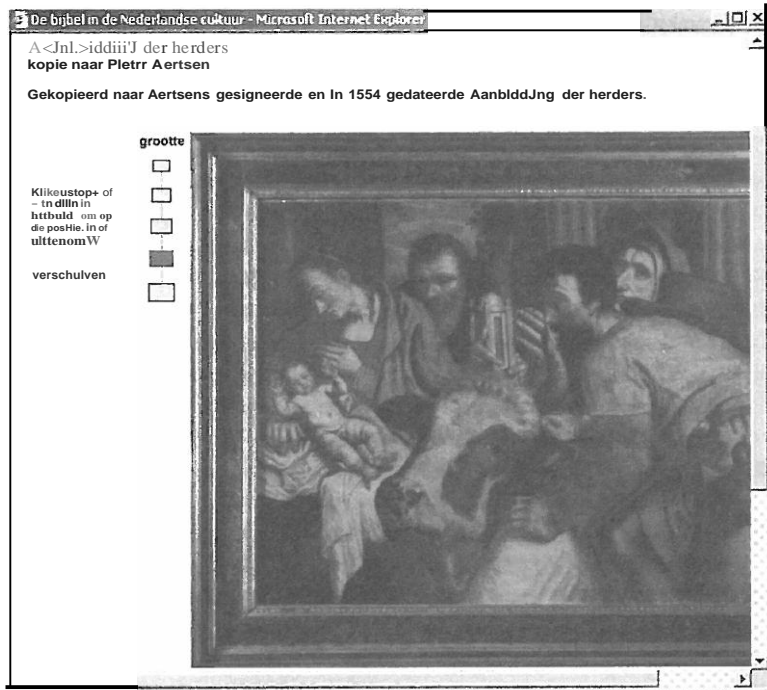
De invloed van de Bijbel op de Nederlandse cultuur is enorm groot. De website *bijbelencultuur.nl* toont tal van voorbeelden van allerlei kunstuitingen, zegswijzen en gewoonten die op de Bijbel geënt zijn.

Menigeen kent het uit het hoofd en elk jaar weer krijgen tienduizenden leerlingen in het voortgezet onderwijs het voor het eerst te lezen: het schitterende sonnet 'De moeder de vrouw' van Martinus Nijhoff.

Ik ging naar Bommel om de brug te zien.
Ik zag de nieuwe brug. Twee overzijden
die elkaar vroeger schenen de vermijden,
worden weer bureu. Een minuut of tien
dat ik daar lag, in 't gras, mijn thee gedronken,
mijn hoofd vol van het landschap wijd en zijd-
laat mij daar midden uit de oneindigheid
een stem vernemen dat mijn oren klonken.

Het was een vrouw. Het schip dat zij bevoer
kwam langzaam stroomaf door de brug gevaren.
Zij was alleen aan dek, zij stond bij 't roer,
en wat zij zong hoorde ik dat psalmen waren.
O, dacht ik, o, dat daar mijn moeder voer.
Prijs God, zong zij, Zijn hand zal u bewaren.

Ik ga nu voorbij aan alle interpretatieve uitdagingen die in dit sonnet verborgen zitten, en zelfs aan de schijnbare grammaticale onjuistheid in de versregel 'en wat zij zong hoorde ik dat psalmen waren'. Het gaat me hier om het simpele feit dat er een snel toenemende hoeveelheid mensen is die zich nauwelijks een voorstelling kan maken bij het woord 'psalmen' in de

Bij Lucas 2: 16 verschijnt, na een klik op het icoontje, het schilderij
•Aanbidding der herders' van Pieter Aertsen.

Pagina van de website www.bijbelencultuur.nl.

---

twaaftede versregel. En dat terwijl de vermelding van deze psalmen- inclusief de door Nijhoff zelf samengestelde psalmregel 'Prijs God, Zijn hand zal u bewaren'- een wezenlijk betekenisaspect aan dit gedicht toevoegt: die van het kalme Godsvertrouwen dat de ikfiguur bepaalt bij de geborgenheid die hij indertijd bij zijn moeder vond.

Afnemende bijbelkennis

De invloed van de Bijbel op de Nederlandse cultuur in verleden en heden is enorm groot. Zowel het besef als de kennis daarvan neemt echter af, omdat de tijd dat de Bijbel voor het grootste deel van de bevolking een levende traditie was reeds decennia achter ons ligt. Hierdoor dreigen grote groepen van de bevolking vervreemd te raken van hun eigen cultuur. Dan praten we niet uitsluitend over de leerlingen uit de openingszin van dit artikel, maar in toenemende mate ook over hun docenten en hun generatiegenoten. Om deze redenen heeft uitgeverij Amsterdam University Press (AUP) het initiatief genomen voor een internetpublicatie die eraan kan bijdragen om deze ras groeiende lacune weer enigszins te dichten. Deze website over 'de Bijbel in de Nederlandse cultuur', heet kortweg *bijbelencultuur.nl*. Het sonnet 'De moeder de vrouw' is daar- vergezeld van een toelichting – opgenomen bij het boek der psalmen.

Nieuwe Bijbelvertaling

Bijbelencultuur.nl wil een eigentijdse website zijn, die de invloed van de Bijbel op de Nederlandse cultuur openlegt voor een nieuwe generatie. Er is voor gekozen om dat te doen aan de hand van de integrale bijbeltekst, die boek na boek op de website geplaatst wordt. Om een breed publiek te bereiken kan niet volstaan worden met het gebruikmaken van bijvoorbeeld de *Statenvertaling* van 1637, hoe legitiem die keuze vanuit cultuurhistorisch perspectief ook zou zijn.

Het is van essentieel belang dat de bijbelse beïnvloeding kan worden geïllustreerd in een één-op-éénrelatie met een heden daagse bijbelvertaling. Het is voor *bijbelencultuur.nl* daarom een uitgelezen kans om gebruik te kunnen maken van *De Nieuwe Bijbelvertaling* (NBV). De NBV bevat zowel de canonieke als de deuterocanonieke of apocriefe bijbelboeken, en maakt het daarmee mogelijk aan zowel de katholieke als protestantse cultuur in verleden en heden recht te doen.

De website *bijbelencultuur.nl* stelt zich dus ten doel de invloed van de Bijbel op de Nederlandse cultuur aan te tonen, toe te lichten en- zowel in woord als in beeld- te illustreren. De website biedt achter de homepage voor elk bijbelboek een eigen 'deelsite'. Op dit ogenblik zijn tien bijbelboeken beschikbaar: Genesis, Ruth, Ester, Psalmen, Prediker, Zacharia, Judit, Marcus, Lucas en 1 Korintiërs. Vier andere -Jona,

---

Handelingen, Tobit, Amos- zijn in voorbereiding en zullen in de komende maanden opgeleverd worden.

Cultuurplan

Een vijfkoppige redactie, die geassisteerd wordt door medewerkers en stagiair(e)s, neemt telkens een bijbelboek in bewerking en selecteert de culturele objecten die daarmee in verband kunnen worden gebracht. Het behoort niet tot de doelstellingen om een uitputtende opsomming te geven van alle cultuuruitingen die aan een bijbelboek te relateren zijn.

Voor elk bijbelboek wordt een cultuurplan opgesteld waarin men aangeeft voor welke culturele uitingen in dit stadium aandacht gewenst is.

De redactie komt daarbij tot een eclectische keuze, waarin aspecten als herkenbaarheid, verrassing, representativiteit en chronologie een belangrijke rol spelen. In de praktijk blijkt- met beperkte budgetten voor beeldrechten-ook beschikbaarheid een factor van betekenis.

Ruggengraat van elke deelsite is de complete bijbeltekst volgens de NBV. Daarnaast geeft de website verklarende aantekeningen en toelichtingen op de bijbeltekst zelf, die door middel van 'popup'-annotaties in de bijbeltekst beschikbaar zijn. Voorts komen de hoofdlijnen (hoofdpersonen, sleutelscènes), bijbelse leefwereld en interpretatie van het onderhavige boek aan bod.

Vervolgens wordt, aan de hand van tal van concrete voorbeelden uit de Nederlandse en Vlaamse cultuur in verleden en heden, de bijbelse beïnvloeding vanuit cultureel en cultuurhistorisch perspectief onder de loep genomen. De culturele objecten- bijvoorbeeld schilderijen, gedichten, spreekwoorden en cultuur in de bredere zin van het woord, zoals feesten of gewoonten- kunnen op perikoop-, vers- of zelfs woordniveau aan de bijbeltekst gekoppeld worden. Op grond van eigen of bestaand onderzoek voorziet de redactie de literaire teksten en kunsthistorische artefacten van culturele toelichtingen en cultuurhistorisch commentaar. Zo staat bij het boek *Prediker* een serie uitgewerkte voorbeelden van Nederlandse Vanitas-symbooliek door de eeuwen heen. Ook wordt bij elk bijbelboek aandacht besteed aan één specifieke vertaling, zoals de *Liesveltbijbel* of de *Biebel in de Twentse spraake* (inclusief geluidsfragment).

koontjes

De website biedt op dit ogenblik een aantal mogelijkheden om de teksten en afbeeldingen te benaderen. In de eerste plaats zijn zoals gezegd alle culturele uitingen in een één-op-éénrelatie gekoppeld aan de bijbeltekst. In de praktijk betekent dit dat achter een bepaald bijbelvers een of meer icoontjes verschijnen (T voor terzijdetekst, A voor afbeelding, G voor

---

geluidsfragment en V voor videofragment), ten teken dat er een koppeling heeft plaatsgevonden. Een klik op het icoontje leidt direct naar het desbetreffende culturele object, zoals bijvoorbeeld Pieter Aertsens schilderij van de 'Aanbidding der herders' bij Lucas 2:16.

In de tweede plaats is al het culturele commentaar via een menubalk systematisch ontsloten in zeven categorieën (Hoofdpijnen, Bijbelse wereld, Interpretatie, Reflectie, Letteren, Kunsten, Cultuur) met een bijbehorende onderverdeling. In de derde plaats kan via de zoekfunctie direct gezocht worden in de website en in de beelddatabank. Dat kan via een simpele zoekopdracht, maar desgewenst ook via de functie 'geavanceerd zoeken' met behulp van logische operatoren.

Flinke boekenkast

Een digitale presentatie is in feite de enige mogelijkheid om zo'n omvangrijk project uit te voeren. Alleen al de tekst en afbeeldingen van het voltooide programma zouden in gedrukte vorm een flinke boekenkast in beslag nemen. Bovendien mist zo'n omvangrijk boekwerk de mogelijkheden van hyperlinks, multimedia en interactie met de gebruiker, die van een website een zeer veelzijdige publicatieomgeving maken. Verder maakt een website het mogelijk de diverse doelgroepen- en vooral jongere generaties- vanuit hun eigen invalshoek en behoefte te bedienen. Ten slotte biedt internet een potentieel bereik dat via de aloude media niet te evenaren is.

Via e-mail komen er regelmatig reacties binnen van gebruikers van *bijbelencultuur.nl*. Het merendeel van deze reacties bevat complimenten over opzet en inhoud van de website. Het feit dat de website in opzet gevrijwaard is van religieuze of evangeliserende kleuring wordt door menigeen uitdrukkelijk op prijs gesteld. Voorts zijn er regelmatig berichten van docenten die melden deze website in hun onderwijs zeer goed te kunnen gebruiken. Ten slotte zijn er bezoekers die vragen, opmerkingen of suggesties voor aanvullingen opsturen naar aanleiding van de inhoud. Om de gebruikswaarde van de website verder te versterken, worden op dit ogenblik concrete voorbereidingen getroffen voor een didactische component voor gebruik in de Tweede Fase van het voortgezet onderwijs, en voor een museale component voor gebruik bij museumbezoeken. Eenieder die op de hoogte wil blijven van de plaatsing van nieuwe bijbelboeken op de website, kan zich via de homepage opgeven voor de attenderingservice.

Dr.H.Slings is als beleidsmedewerker onderwijs en docent literatuurdidactiek verbonden aan de letterenfaculteit van de Universiteit Leiden. Daarnaast is hij onder meer hoofdredacteur van de websites *literatuurgeschiedenis.nl* en *bijbelencultuur.nl*.